

élő történelem

MAROSVÁSÁRHELY, 1989

„A nyolcvanas évek második felében Marosvásárhelyen és Maros megyében a kialakult gazdasági és politikai helyzet miatt általános rossz hangulat uralkodott. A megye és a város magyar lakossága, a magyarságnak a politikai, gazdasági életből történő fokozatos kiszorulása miatt kétszeresen is elnyomva érezhette magát. A város közösségében általános csüggedés, kiábrándultság, esetenként veszélyérzet volt érzékelhető, és jelentősen fokozódott a (legális vagy illegális) kivándorlási szándék.” – írja Novák Csaba Zoltán a *Rendszerváltás Romániában* című tanulmányában.

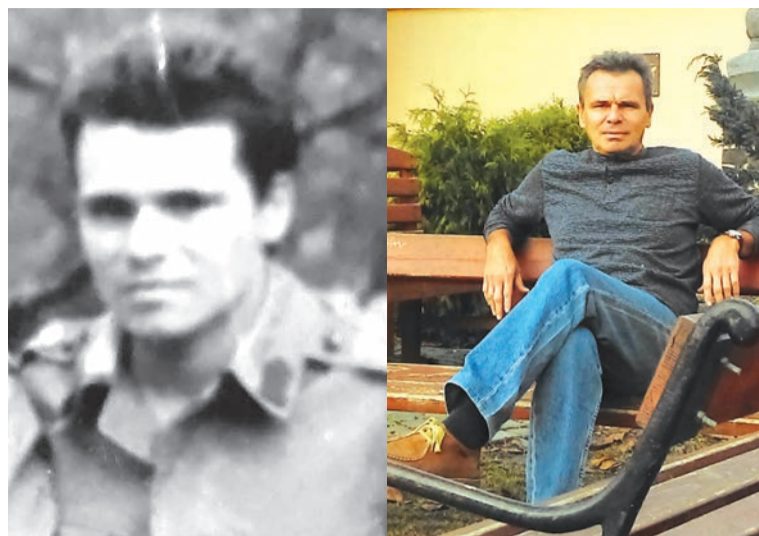
A temesvári eseményekről szóló, nem hivatalos híreket nem sikerült eltítkolni, az eseményekről tudomást szereztek Marosvásárhelyen is. Sok családban hallgatták a Szabad Európa Rádiót, mások a Kossuth Rádióból értesültek a fejleményekről. A diktatúra közvetlen kiszolgálói ismételtelen kifejezték hűségüket és szeretetüket Nicolae Ceaușescu elvtárs iránt, elítélve a temesvári eseményeket. A gyárakban és az üzemekben a vezető hangadók nyíltan beszéltek az esetleges tüntetések, megmozdulások lehetőségéről.

December 21-én reggel a katonai parancsnokok utasítást kaptak, hogy kivonuljanak a város különböző pontjaira, hogy megakadályozzák a tüntető csoportok bevonulását a megyei pártszékházhoz.

December 21-én először az IMATEX munkásai indultak a városközpont felé, délelőtt 11 óra körül. Hozzájuk csatlakoztak újabb tüntetők az IRA és a Metalotechnica

zottjaként úgy döntött, hogy késő délután ő is kimegy a főterre, ahol folytatódott a délelőtti tüntetés. Ott volt a főtéren összegyűltek között az első sorokban, és meglepődött, amikor bekerítették őket és figyelmeztető lövések helyett a tüntetőkre lőttek.

– Először vízgyűjtőből lőttek ránk egy tűzoltókocsiból, aztán megszólaltak a fegyverek. A Romarta üzlet előtti parkban hasra vágódtam, és fedezékbe akartam vonulni. Vagy a posta, vagy a Romarta tetejéről lőttek ránk, társaim először nem hitték, hogy találat ért. Fogaim összeszorítva sántikáltam a Grivița utca felé, ahol Endre barátommal találkoztam. Sok vért vesztettem, mindkét lábamra megsebesültem. Éreztem, hogy nem tudok továbbmenni, segítségre van szükségem. Endre nehezen vonszolt maga után, ezért megörvendtünk, amikor Muresan nevű kollégámat pillantottam meg a közelben. Ő viszont nem volt haj-

Farkas Ernő 1989-ben és most

megszököm Vásárhelyről és elrejtőzöm valahol a hegyekben. Az órák múlásával azonban feketedni kezdett a lábam, és kénytelen voltam beleegyezni, hogy keressünk egy sebész orvost. Egy ismerős vár a felvonónál, ő vezetett az orvoshoz, aki lemosta, kitakarította a sebet, de nem találta a golyót. Röntgenre küldött. Közben a folyosón szekusok jöttek-mentek, akik szigorúan megtiltották az orvosoknak a sebesültek fogadását. Az orvos megnyugtatóan, hogy segíteni fog, majd a műtőbe vittek. Ott kiderült, hogy két találat is ért. Attól tartottam, hogy láb nélkül maradok, tisztító dréneket helyeztek el a lábaimban, és ez a művelet – érzéstelenítés hiányában – óriási fájdalmat okozott. Aztán nem a sebesültek közé, hanem a súlyos betegek kórtermébe vittek. Másnap, azaz december 22-én Mureșan elhíresztelte a munkahelyemen, hogy meglőttek. A kórházban egy borszoknyás nő jött hozzám, hogy kikérdezzen. Jegyezte a válaszaimat, aztán hirtelen a telefonhoz hívták és elment. A szeku embere lehetett, valószínűleg akkor tudták meg, hogy Ceaușescu elmenekült. Délben nagy kiabálást hallottam a folyosóról, azt hittem, utánam jönnek, hogy végezzenek velem. Oldalra fordultam, s el akartam törni egy borvizes üveget, hogy szükség esetén védekezni tudjak. Egy csoport örvendez ő ismeretlen jött hozzám, öleltek, csókoltak, és újságolták, hogy győztünk a forradalom. Délután meglátogattam édesanyám, majd két ismeretlen személy. Nyugtalanul viselkedtek, kérdezősködtek, aztán elmentek. Később Moldovan Sorin forradalmár keresett meg, majd a sajtó munkatársainak kellett elmesélnem sebesülésem történetét. Nekem szerencsém volt, túléltem az eseményeket. De ne feledjük azokat, akik az életüket adták egy szebb jövőért – emlékezett vissza Hamar Alpár.

1989. december 21-én este hat marosvásárhelyi kapott halálos lövést: a 21 éves Adrian Hidoș, a 25 éves Hegyi Lajos, a 33 éves Pajka Károly, a 30 éves Ilie Muntean, a 33 éves Bodoni Sándor és a 38 éves Tamás Ernő. A megyei kórházban 18 sebesültet ápoltak, de ezek szá-

ma jóval nagyobb volt, a következőkétől tartva sokan otthon látták el sebeiket. A december 21-i marosvásárhelyi történésekről hivatalos jelentés készült, amely az eldördülő sortűz ellenére felmentette a hadsereg vezetőjét. A katonai ügyészség meglátása szerint a karhatalmi szervek törvényszerűen jártak el, elsődleges szándékuk a tüntetők szétszórása volt, a karhatalmi szervek vezetői nem adtak külön tűzparancsot.

Helyi katonák a tömeggel szemben

Farkas Ernő történelemtanár kötelező katonai szolgálatát töltötte a marosvásárhelyi tankkaszárnyában. Így emlékszik vissza:

– Sportolóként szülővárosomban voltam sorkatona. Csütörtök volt, pontosan emlékszem. 1989. december 21-én délután azon vettem észre magam, hogy egy gépfegyverrel és 300 golyóval állok Marosvásárhely főterén. Előttem tüntetők, ismerősök, barátok. Mögöttem katonatisztek, szekusok. Gondoltam, ha megfordulok, ki lehetném az összes szekust. Akkor ma bizonyára én sem élnék, de lehet, hogy rólam neveztek volna el a Hosszú vagy a Dózsa György utcát... esetleg szobrom is lenne, mondjuk a Somostetőn, a Medve helyén. Buta kapitányunk többdelmagammal vezényelt ki a főterre „harcolni a huligánokkal, a rendbontókkal”. Mintha nem tudtuk volna, hogy mi a lényeg! Vásárhelyiek voltunk talán hatan. Ha tűzparancsot kapunk, barátainkba kellett volna lőnünk! Szerencsére, okosabb kaszárnyafőnökünk talán ráébredt erre, s még idejében visszavontak a Kultúrpalota előcsarnokába. Kint lőttek, mi Pepsit kaptunk és ittünk... A ruhatár fogasai alatt aludtunk. Másnapra minden megváltozott, a román nép addigi „jelkiismerete” elmenekült. Dinescu ordított egy kerítésre kitett sporttévétől. Győzött, akinek győznie kellett!

A „problémás” rendőröket áthelyezték

Én, a szerző tizennyolc éves fi ataleMBER voltam 1989 de-

Berekméri Edmond

cemberében. Vidéken laktunk, Marosvásárhelytől 14 km-re, a Nagyernye községhez tartozó Sáromberkén. Néhány héttel korábban, hosszú utánajárást követően, sikerült engedélyt szereznünk a Néptanáctól, hogy hetente kétszer, klubtevékenységet folytassunk a kultúrotthon egyik termében. Szigorúan be kellett tartani a háromórás programot, 18 és 21 óra között asztalteniszestünk, sakkozotunk, kártyáztunk. Egy alkalommal átléptük a megengedett három órát, s egyszer csak arra lettem fi gyelmes, hogy a Máramaros-szigetről hozzánk helyezett, Timis nevű rendőr gumibottal ütlegeli a jelenlévő fiatalokat. Engem nem bántott. Később valósággal szégyelltem, hogy én nem kaptam, valószínű azért, mert ismerte édesapámat, aki iskolaigazgató volt azokban az években. A milicistának nem ez volt az első durva fellépése. Másokat is bántalmazott szolgálati ideje alatt, ezért a helyi Nemzeti Megmentési Front alakuló gyűlésén többen elmarasztalták, megfenyegették. Sosem felejttem el, hogy nemzeti színű szalaggal a karján érkezett a gyűlésbe... Akkor láttuk utoljára. Néhány nappal később elhelyezték a környékről. Így tettek minden településen, ahol hasonló elégedetlenségek voltak, de a felelősségre vonás elmaradt.

1989. december 31-én, Marosvásárhelyen, a kora délutáni órákban az NMF városi elnöke, Ioan Judea találkozott a rendőrség képviselőivel és bejelentette, hogy egyetlen rendőrt sem menesztenek, a problémás személyeket más vidékre helyezik.

A bűnösök közöttünk járnak

Napjainkban forradalmárok és álforradalmárok, a Szekuritáté jogutód SRI és a decemberi események idején éles golyót használó hadsereg képviselői, együtt koszorúznak a mártírok emlékművénel. Mái sem ismeretes, hogy kinek a parancsára lőttek a békés tüntetőkre Marosvásárhelyen és az ország más városaiban. Hamar Alpár szerint az elmúlt évtizedek során egyre többen éltek vissza a forradalmár státuszukkal, de a hatóságok elég későre kezdtek komoly kivizsgálásba. „Százötvenen szerepeltünk a nyilvántartásban, de kezdetben a forradalmárok fele sem igényelt elismerő igazolványt. Később 250 személy lett a forradalmár igazolvány jogos vagy jogtalan birtokosa. Az igazságtalanság miatt folt esett az igazi harcosok becsületén.” – fogalmazott keserű szájjal a December 21. Marosvásárhelyi Mártírváros szervezet elnöke. A Román Forradalom halálos áldozatainak száma 1104 fő, a sebesültké 3352 fő.

Hamar Alpár Benjamin 1989-ben és most

vállalatoktól. A főtéren összegyűlt tömeget a karhatalmi szervek megpróbálták szétszórni, de sikertelenül. A tömeg a megyei pártszékház előtt az követelte, hogy a megyei pártbizottság elnöke, Viorel Igret álljon szóba a tüntetőkkal. Később a rendőrség és a katonaság könnyfakasztó gránátokat és vízágyúkat vetett be, majd a tömegbe lőttek, hogy szétverjék a tüntetőket. Estére megfogyatkozott a tüntetők nagyszámú csoportja. Több személyt letartóztattak és elhurcolták a Szekuritáté épületébe, ahol bántalmazták őket.

Egy forradalmár visszaemlékezése

Hamar Alpár Benjamin a marosvásárhelyi forradalmárokat tömörítő December 21. Marosvásárhelyi Mártírváros szervezet elnöke 21 éves volt a kommunizmus megdöntésének napjaiban. A marosvásárhelyi Közüzemek alkalma-

landó segíteni, magunkra hagyott. Egy járőrrel is találkozunk, de szerencsénk volt, nem igazoltattak. Valószínű, nem vették észre véres farmernadrágomat. A közelben egy ismerősöm lakott, oda mentünk be, hogy lemosás és bekötöztesse a lábaimat. Itt átlőtöztem és a Fortuna vendéglő felé indultunk, ahol egy belgyógyász orvos nézte meg a sérülésemet, de keveset tudott segíteni. Felhívtam édesanyámat, hogy megnyugtassam, de nem mondtam el, hogy megsebesültem. Később, amikor hazaértem, nagyon megijedt, én nyugtatni próbáltam, hogy csak horzsolta a golyó. Szüleimmel és Endrével azt is megbeszéltük, hogy mit fogunk másnap a munkahelyen csinálni, ahonnan nem lehetett hiányozni, hogy titokban tartsuk a történeteket. Nem akartam kórházba menni, mert tudtam arról, hogy néhány nappal korábban, Temesváron a szekusok sebesülteket végeztek ki. Úgy terveztem, hogy